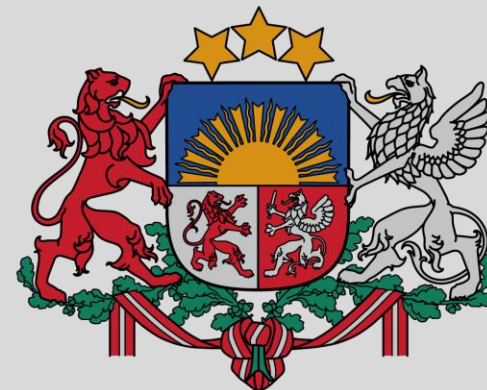

Valsts kanceleja

LĪDZDALĪBA LATVIJĀ

Sabiedrības viedokļa izpēte par sabiedrības līdzdalību platformā «Sensemaker» no 24.11. līdz 12.12.2022.: prezentācija NVO-MK Memoranda padomei 2023. gada 25. janvārī

Indra Mangule, 25.01.2023

SATURS

Aptauja: konteksts un mērķis

Platforma 'Sensemaker'

Aptaujas struktūra

Dalībnieki: demogrāfiskie dati

Ieskats grupu viedokļos un cēloņsakarībās

Svarīgākās atziņas

APTAUJA: KONTEKSTS UN MĒRĶIS

Lai uzzinātu Latvijas iedzīvotāju viedokli par līdzdalību, Valsts kanceleja sadarbībā ar pētnieci Indru Manguli 24.11.-12.12.2022. veica iedzīvotāju aptauju “Līdzdalība Latvijā”.

Aptaujas mērķis bija gūt labāku izpratni par to, kā veicināt iedzīvotāju iesaistīšanos lēmumu izstrādē un vairo iedzīvotāju uzticēšanos valsts pārvaldei, balstoties iedzīvotāju, tostarp dažādu paaudžu, paradumos un vajadzībās.

Aptaujā piedalījās 427 Latvijas iedzīvotāji.

Līdzdalība* ir demokrātijas stūrakmens - tā saliedē sabiedrību, vairo valdības un valsts pārvaldes atbildību sabiedrības priekšā. Līdzdalība uzlabo dzīves kvalitāti, ļaujot sabiedrībai veidot savu nākotni. Tās trūkums savukārt ierobežo sabiedrības iespējas ietekmēt svarīgus lēmumus, apklusina sabiedrības balsi un samazina demokrātijas kvalitāti.

*Līdzdalība

Var būt gan formāla (publiskas konsultācijas; priekšlikumu un komentāru iesniegšana likumprojektiem), gan neformāla un ikdienišķa (talkas; zibakcijas; ziedojumi un cita palīdzība līdzcīlvēkiem)

Iesaistīšanās mērķis ir sabiedrības kopējais labums.

PLATFORMA 'SENSEMAKER'

Sensemaker ir digitāla un interaktīva pētniecības platforma, kas atļauj ne vien viegli izveidot dažādas aptaujas, bet arī sniedz jaunu pieeju kvalitatīvo datu vākšanai, apstrādei un analīzei.

Vienlaikus *Sensemaker* piedāvā arī jaunu metodoloģiju, kas atšķiras no ierastā nošķīruma starp kvalitatīviem un kvantitatīviem datiem.

Šīs aptaujas kontekstā, *Sensemaker* ļāva tuvāk izpētīt dažādu demogrāfisko grupu viedokļus un apskatīt saistību un cēloņsakarības starp dažādām atbildēm.

APTAUJAS STRUKTŪRA

Aptaujas mērķis bija izprast iedzīvotāju motivāciju līdzdarboties, kā arī apzināt šķēršļus, kuri, dalībniekuprāt, kavē plašāku iedzīvotāju līdzdalību Latvijā. Sekojot *Sensemaker* filozofijai, aptauja iesākās ar lūgumu dalībniekiem dalīties līdzdalības pieredzē, ko dalībnieki ir piedzīvojuši paši, vai novērojuši sabiedrībā. Aptaujas tālākie jautājumi bija specifiskāki un dziļāki, lūdzot dalībniekiem sniegt atbildes, domājot par savu personisko pieredzi līdzdalībā, un kopējo situāciju Latvijā. Aptauja ietvēra trīs veidu jautājumus: standarta (atvērtie un vairāku atbilžu variantu) jautājumiem, diādēm un triādēm.

STANDARTA JAUTĀJUMI

3.2B Kādos kanālos ikdienā iegūsti informāciju par valsts institūciju darbu? (Iespējami vairāki atbilžu varianti).

- ☐ Radio
- ☐ TV
- ☐ Interneta ziņu portāli
- ☐ Valsts un pašvaldību iestāžu tīmekļvietnes
- ☐ Sociālie tīkli
- ☐ No sarunām ar tuviniekiem un paziņām
- ☐ Cits

DIĀDES

3.1 Domājot par līdzdalības iespējām Latvijā, šobrīd informācija par tām publiskajā telpā...

Nav pieejama vispār

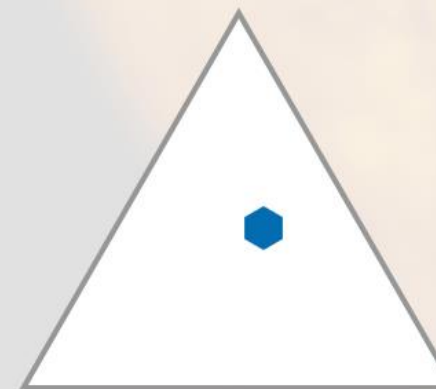
Tiek publicēta pārlietu bieži,
informācijas apjoms ir pārlietu liels

☐ Grūti pateikt

TRIĀDES

3.3 Galvenais šķērslis līdzdalībai lēmumu pieņemšanā Latvijā ir:

Motivācijas trūkums
sabiedrībā un apātija

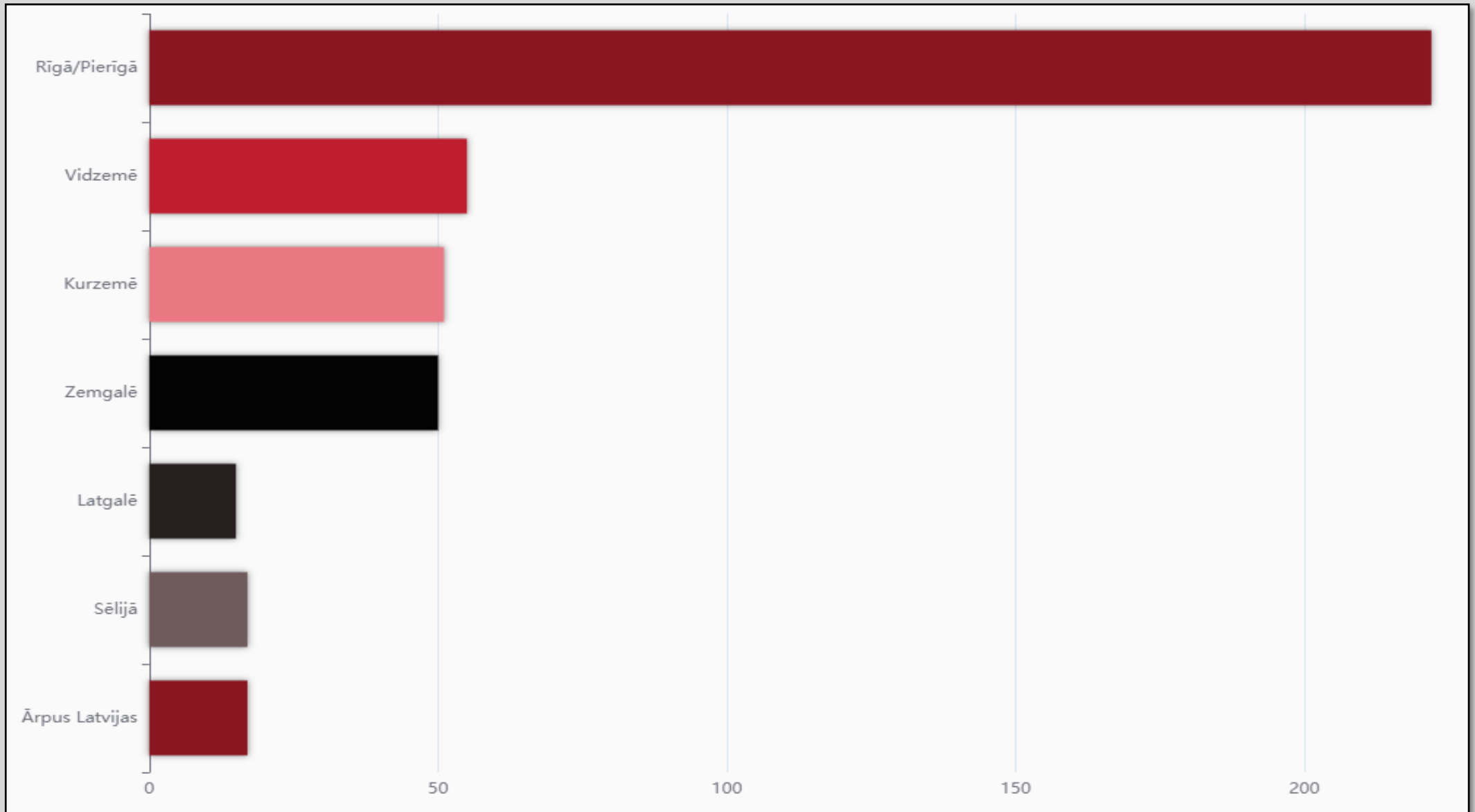
Līdzdalībai
nepieciešamo
zināšanu un iemaņu
trūkums sabiedrībā

Valsts institūciju
praksē pastāvošie
šķēršļi

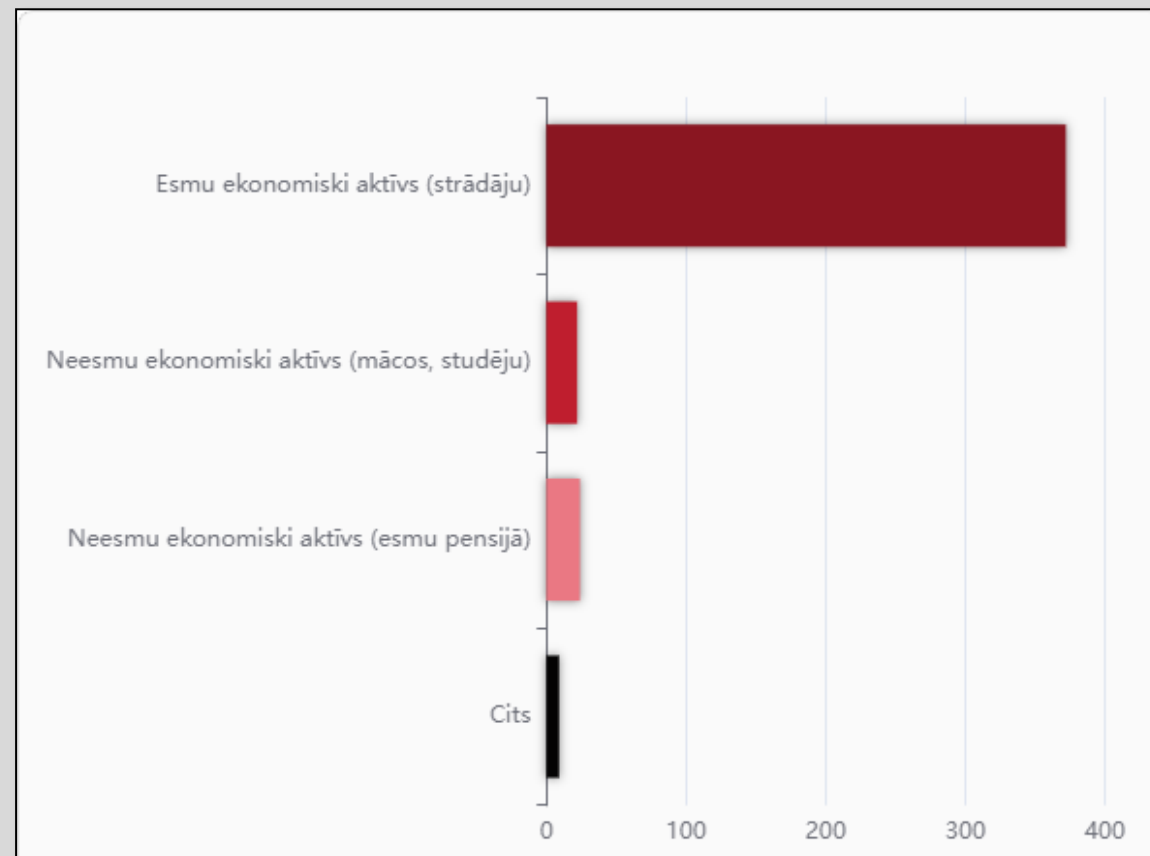
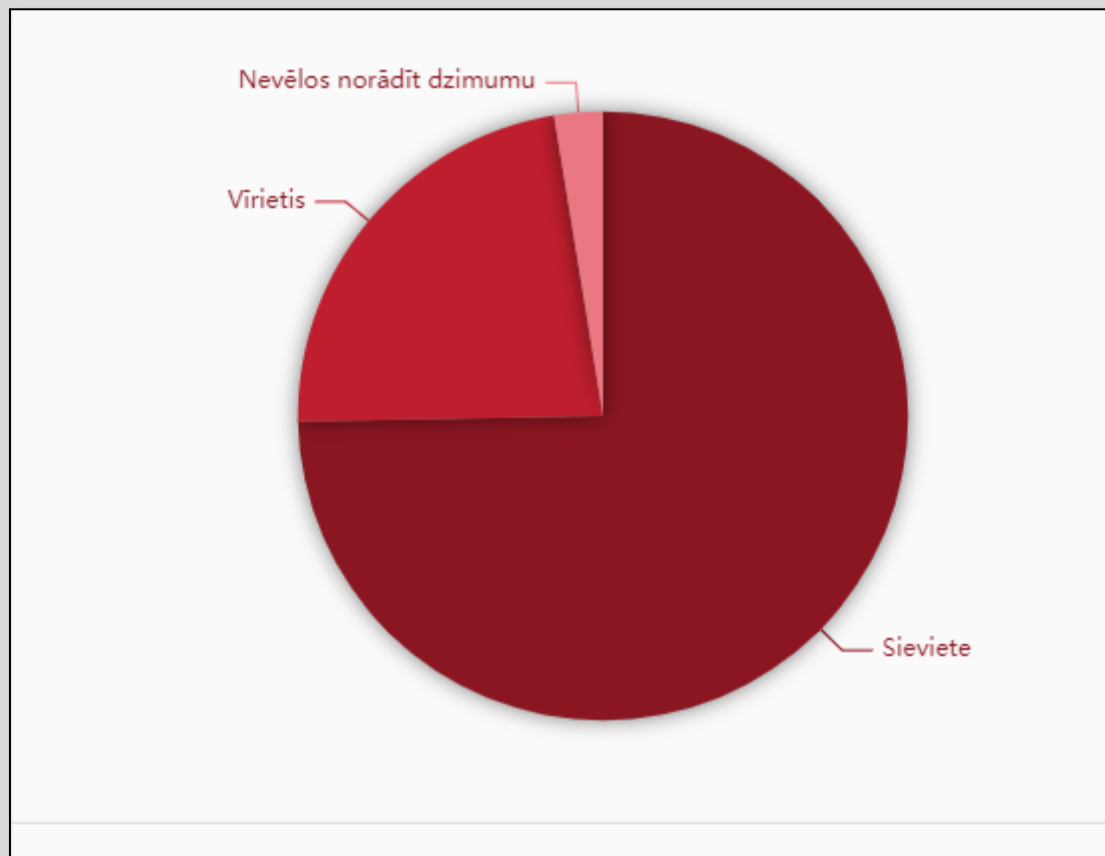
☐ Grūti pateikt/Neviens no šiem variantiem

DALĪBNIEKI: DEMOGRĀFISKIE DATI

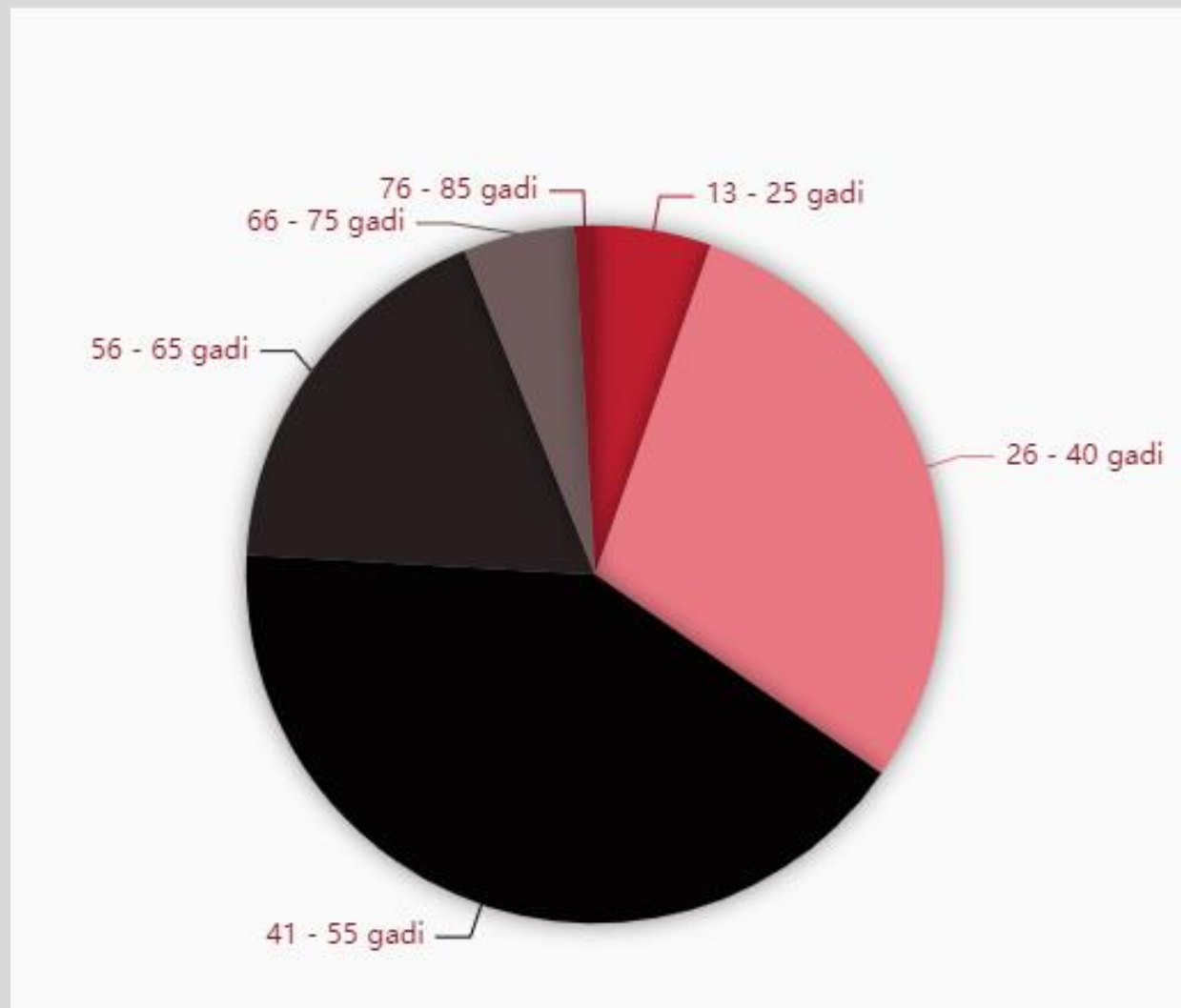
(427 DALĪBNIEKI)

DALĪBNIEKI: DEMOGRĀFISKIE DATI

DALĪBNIEKI: DEMOGRĀFISKIE DATI

APTAUJAS REZULTĀTI: PAUSTIE VIEDOKĻI UN CĒLOŅSAKARĪBAS

LŪDZU APRAKSTI SAVU PIEREDZI LĪDZDALĪBĀ!

TAS VAR BŪT JEBKURŠ GADĪJUMS, KAD ESI LĪDZDARBOJIES/-USIES LĒMUMU PIENĒMŠANAS PROCESOS VAI ESI BIJIS/-USI SABIEDRISKI AKTĪVS/-A.

JA TEV NAV ŠĀDAS PIEREDZES, LŪDZU APRAKSTI KĀDU GADĪJUMU, PAR KURU ESI DZIRDĒJIS/-USI VAI KURĀ PIEDALĪJUŠIES CITI UN KURŠ TEV ŠĶIET NOZĪMĪGS.

‘Esmu līdzdarbojusies pašvaldības teritorijas plānojuma apspriešanā un process bija iekļaujošs, un pašvaldība sadzirdēja iedzīvotājus (Ropažu novads). Tāpat esmu līdzdarbojusies tiesību aktu sabiedriskajās apspriedēs, tur gan pieredze ir dažāda. Ir ministrijas, kuras grib dzirdēt sabiedrības viedokli un ir tādas, kas šo sabiedrības līdzdalību izmanto tikai formāli.’

Es vienmēr cenšos ziedot - gan Grupu majai, gan Ukrainas armijai, ziedot.lv Ukrainai, kokneses likteņdārzam. Ta ka es nedzīvoju Latvijā, uz priekšlikumu ierosināšanu, publisko apspriedi ierasties es nevaru, bet aktīvi sekoju tai interneta vidē un dalos ar savam pardomām FB.

Darbojos Latvijas Diabēta asociācijā. Kopā ar vairākām citām NVO, tai skaitā - ārstu profesionālām asociācijām, regulāri izvērtējam izmaiņas, kas nepieciešamas cukura diabēta pacientu ārstēšanā un aprūpē. Savu viedokli iesniedzam attiecīgām valsts institūcijām, kā arī satiekamies un sniedzam papildu argumentus. Diemžēl ļoti daudzi lūgumi nerealizējas, kaut arī sekas tam ir pacientu invalidizācija, smagas veselības problēmas utt.

Līdzdalībai nav jēgas. Tā ir formāla, nevis īsta. Tiek bārstīti vārdi, nevis reāli darbi.

Piedalos visās vēlēšanās, balsoju manabalss.lv par sabiedrībai svarīgiem jautājumiem, esmu piedalījies vairākos piketos.

Ja redzu Latvijā, ka varu mainīt domas domes darbā, uzlabojot iedzīvotāju dzīvi, padalos ar pieredzi e-pastā vai kā citādi..man rūp Latvija.

Kopā ar domubiedriem izdomājām, ka pilsētā nepieciešams pasākums, to arī uzrīkojām, vēlāk tas kļuva par tradīciju arī bez mūsu līdzdalības.

Diemžēl mana balss un piedalīšanās ir bijusi tikai kā ķeksīša atvilkšana, jo visi lēmumi jau ir pieņemti iepriekš un mana balss pilnīgi neko nemaina. Tikai labi izskatās statistikā.

Regulāri sanāk diskutēt un līdzdarboties dažādu lēmumu pieņemšanas procesos gan ar ministriem, ministriju darbiniekiem, citu valsts iestāžu vadītājiem, Saeimas deputātiem. Taču bieži vien sarunas pašas par sevi neko nedod, ja nav kopīga vienošanās un izpratne par nākošajiem soļiem. Biežāk sanāk runāt par NVO ierosinātām tēmām un virzīt tās. Ārkārtīgi reti ir aicinājumi piedalīties sarunās par procesiem, kurus iniciē politiķi vai ierēdņi.

LAI ES BŪTU MOTIVĒTS/-A LĪDZDARBOTIES, LATVIJĀ NEPIECIEŠAMS.....

Nepieciešams, lai sabiedrības iesaistes rezultātā izstrādātie priekšlikumi tiktu objektīvi novērtēti un ņemti vērā. Šobrīd tie mēdz tikt noraidīti ar patvaļīgiem (objektīvi kļūdainiem) argumentiem vai vispār ignorēti, neapsverot to lietderību. Tomēr tas nenotiks, jo atsevišķu lēmumu pieņemšanā prevalē personiskas intereses, kas nonāk pretrunā ar ekspertu vai NVO viedokļiem, vēl jo vairāk ar cita sabiedrības locekļa (no malas) izteiktu viedokli. Neesmu naivs un nedomāju, ka kaut kas varētu mainīties.

Atvērta valsts pārvalde un pārvaldība. Skaidri līdzdalības piemēri un formas. Šobrīd pastāvošā vēstuļu sarakste nestrādā. Patiesība iedzīvotājam iesniegt priekšlikumu savas pašvaldības attīstībai un sagaidīt ka par to tiks diskutēts plašākā lokā ir neiespējami. Ir jābūt lielām caursīšanas spējām, kas nozīmē ka šī brīža sistēma nav ne atvērta visai sabiedrībai, ne progresīva.

Lai ekspertu viedoklis kādreiz tiktu ņemts vērā. Pārāk bieži valsts pārvaldes darbiniekiem jau ir skaidrs savs viedoklis un visas diskusijas ir bezjēdzīgas, jo rezultējas ar sākotnējo bīdāmo ideju. Pēc vairākiem gadiem atkal ir jādiskutē par to pašu, bet jau citiem ierēdņiem. Nogurdinoši un nemotivējoši.

Informēt un vēlreiz informēt, kāds labums no līdzdalības.

Redzēt to ka kādam interesē mans viedoklis un ka tas arī tiek uzklausīts un ņemts vērā.

Jēgpilna iedzīvotāju un ekspertu iesaiste. Tāpat nepieciešams domāt par tādu līdzdalības pasākumu laiku, lai tos varētu apmeklēt arī darbspējīga vecuma cilvēki.

Skaidrs sadarbības un līdzdalības algoritms, kā arī atgriezeniskā saite par pieņemto lēmumu, un valsts atbalsts NVO, lai varētu ilgalaicīgi piesaistīt cilvēkus.

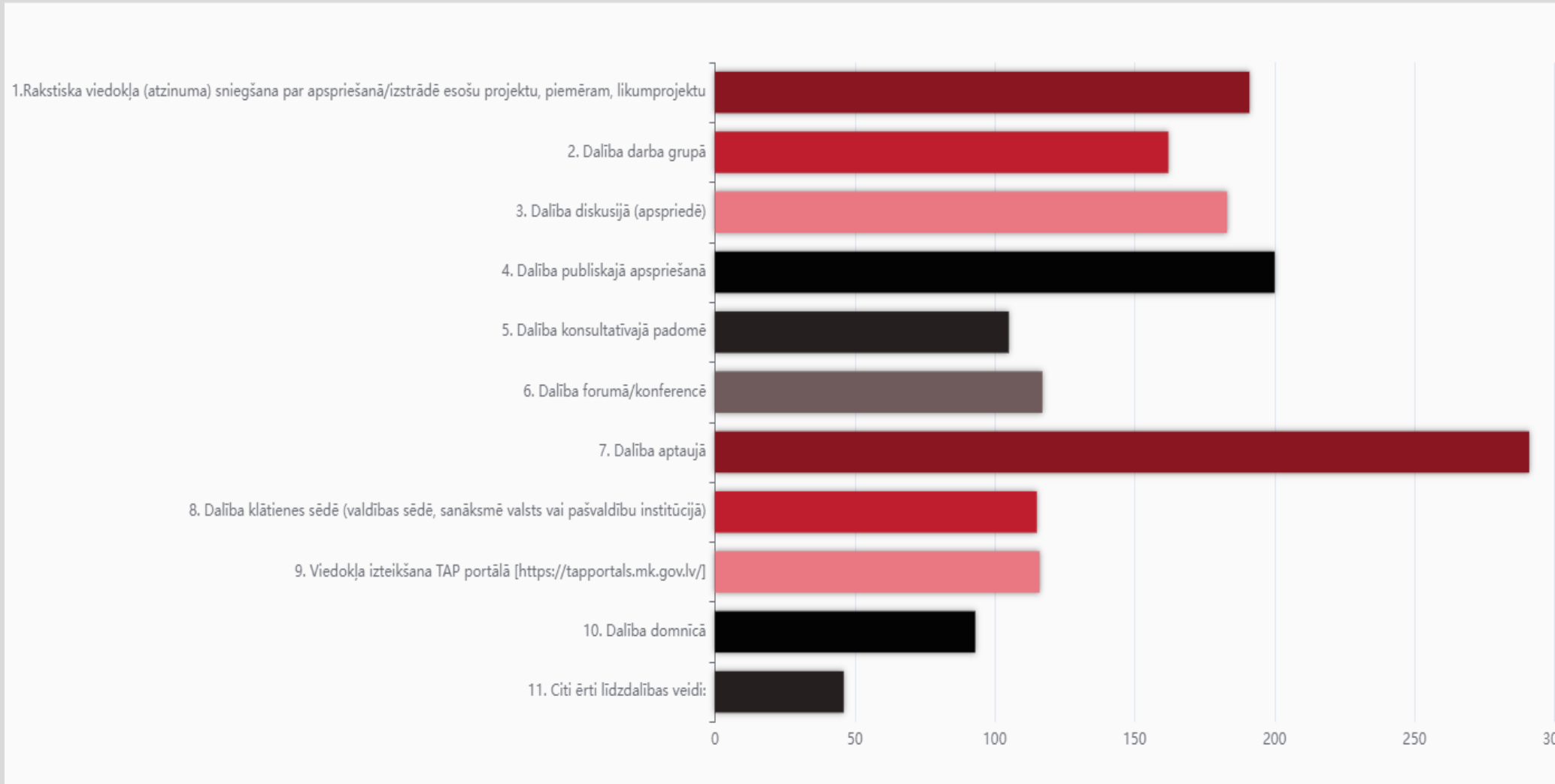
Lai tie, kas jau iesaistās, vairāk par to dalās savās kopienās, tādējādi uzrunājot nākamos, kas iesaistās.

Būt vietai, kur iesniegt priekšlikumu, kā iepriekš bija kampaņa- mazināsim slogu! Ļoti vienkārši - jāapraksta problēma un iespējamais risinājums, vēlāk publiski var iepazīties, kuras ministrijas apstrādājušas, izvērtējušas un ja nepieciešams ierosinājuši izmaiņas normatīvos aktos.

Iekļaujoša vide sabiedrības pārstāvjiem izteikt savu viedokli komisijās, sēdēs, darba grupās un konsultatīvās padomēs. Runājot par Saeimas sēdēm, tad būtu jāapmāca deputāti par to, kā uzvesties sēžu laikā un kas ir kritiskā domāšana. Nav sajūtas, ka vispār ieklausās.

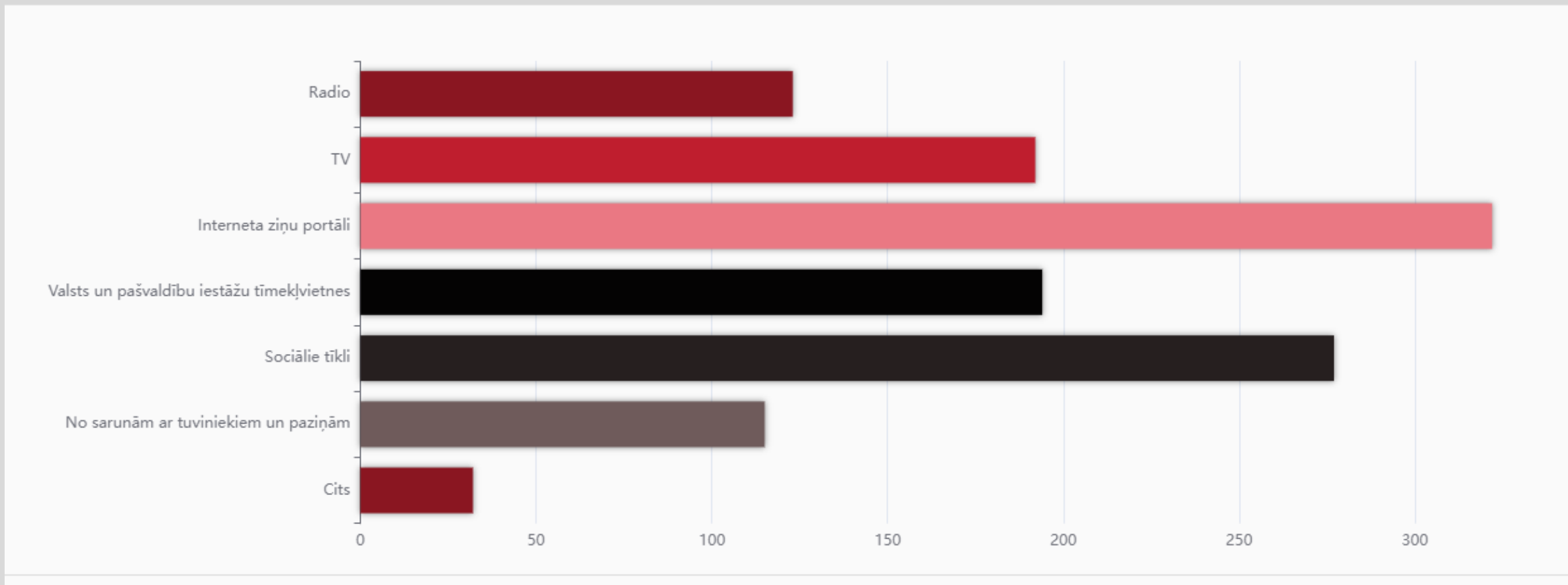
LĪDZDALĪBAS VEIDI

Kuri ir pieejamākie un ērtākie no esošajiem līdzdalības veidiem?

INFORMĀCIJAS KANĀLI

Kādos kanālos ikdienā iegūsti informāciju par valsts institūciju darbu?

SAVSTARPĒJĀ UZTICĪBA SABIEDRĪBĀ

2.3B Domājot par sadarbību un vispārējo uzticēšanos mūsu sabiedrībā....

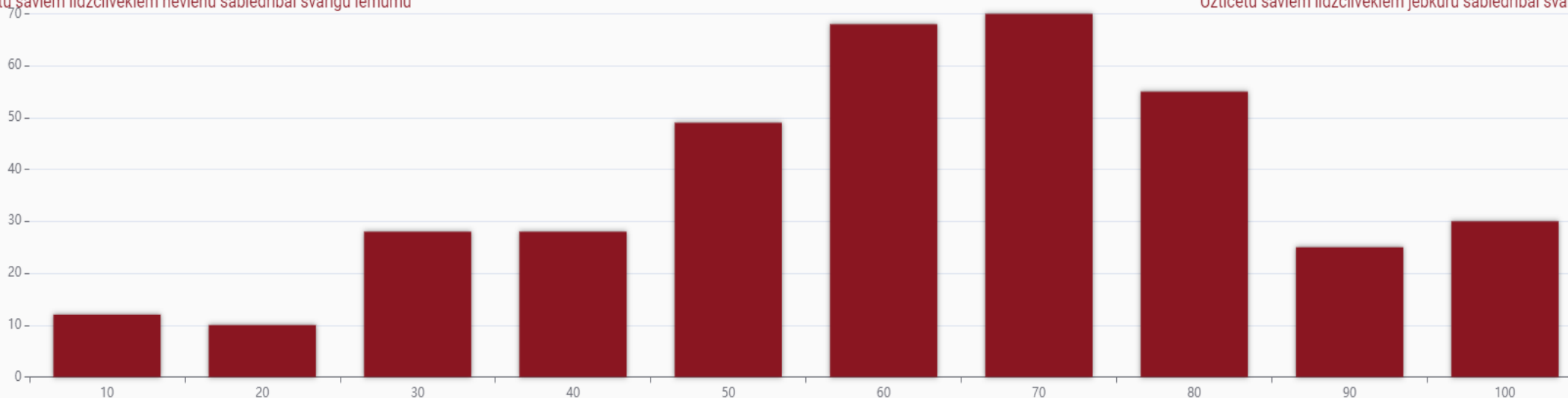
Neuzticētu saviem līdzcilvēkiem
nevienu sabiedrībai svarīgu lēmumu

Uzticētu saviem līdzcilvēkiem jebkuru
sabiedrībai svarīgu lēmumu

Neuzticētu saviem līdzcilvēkiem nevienu sabiedrībai svarīgu lēmumu

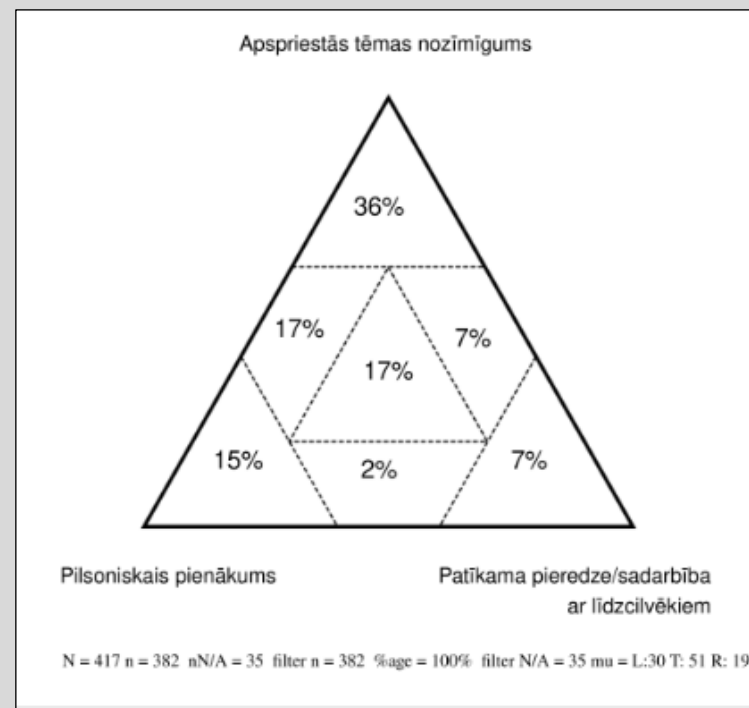
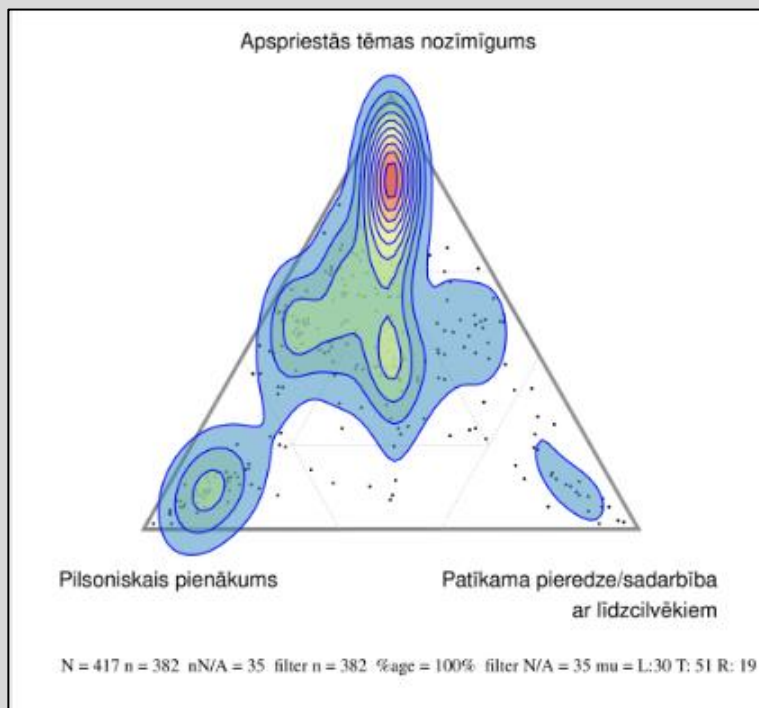
Uzticētu saviem līdzcilvēkiem jebkuru sabiedrībai svarīgu lēmumu

MOTIVĀCIJA LĪDZDARBOTIES

Atbildot uz jautājumu par dalībnieku motivāciju līdzdarboties, dalībnieki norādīja, ka tos visvairāk motivē apspriestās tēmas nozīmīgums (36% atbilžu). Tajā pat laikā 43% dalībnieku raksturoja savu motivāciju kā sabalansētu - daļēji balstītu pilsoniskā pienākumā un daļēji balstītu vēlmē pēc patīkamas pieredzes ar līdzcilvēkiem.

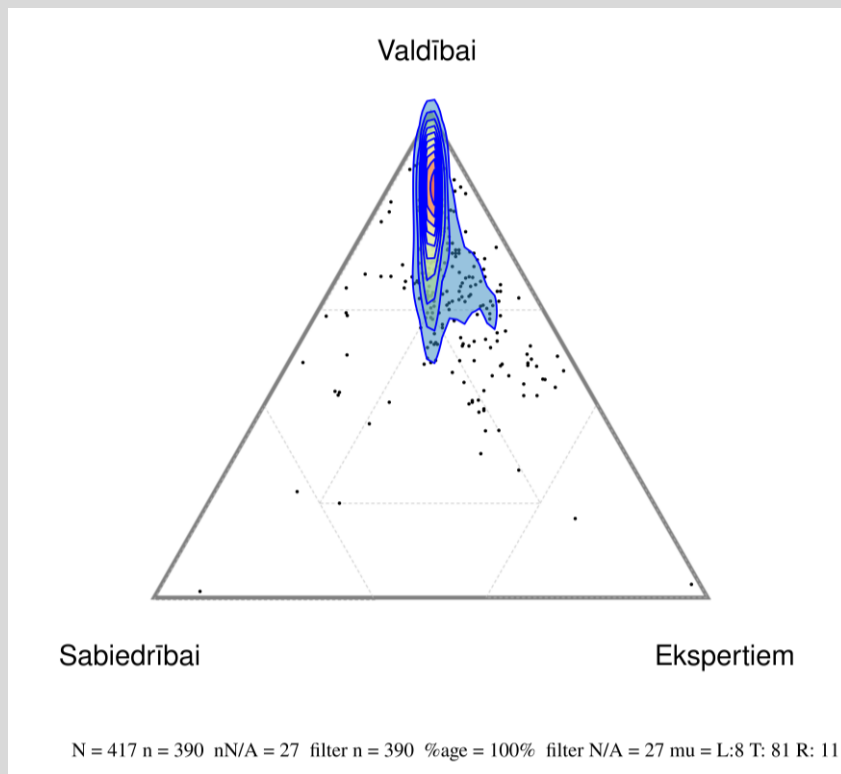
Domājot par savu līdzdalības pieredzi, kas Tevi motivēja līdzdarboties? Ja neaprakstīji savu pieredzi, norādi, kas, Tavuprāt, motivēja citus piedalīties.

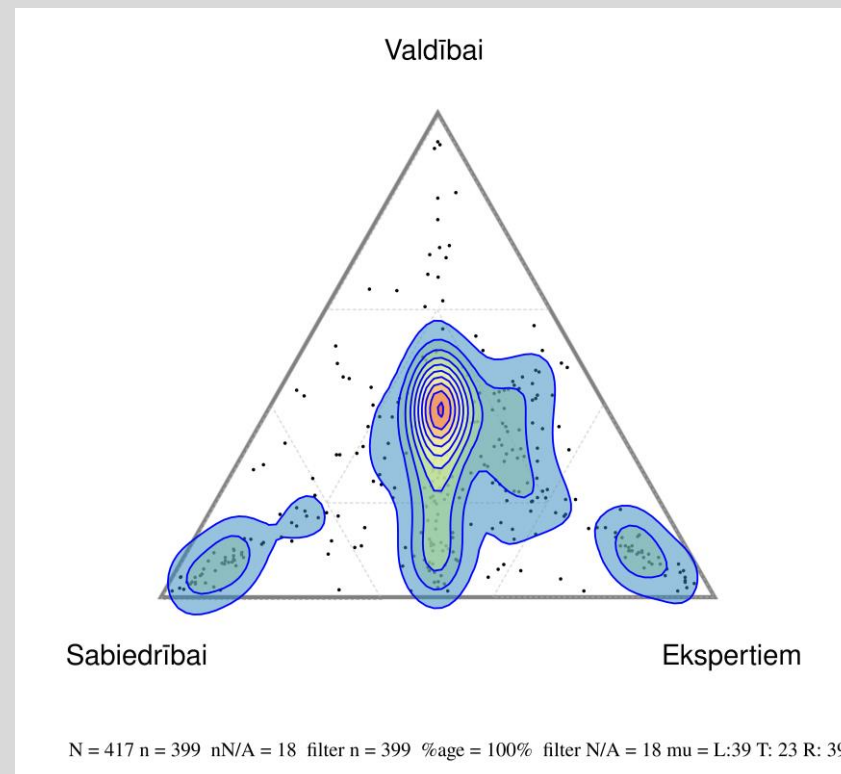
KAM JĀPIEŅEM LĒMUMI?

Dalībniekiem tika uzdots jautājums par to, kam Latvijā **šobrīd ir** vadošā loma lēmumu pieņemšanā un kam **būtu jābūt** vadošajai lomai lēmumu pieņemšanā. Aptaujas dalībnieki atbildēja ar lielu vienprātību, norādot, ka vadošo lomu šobrīd ieņem valdība, bet lēmumus vajadzētu pieņemt sabalansēti ar valdības, ekspertu un sabiedrības iesaisti.

Šobrīd

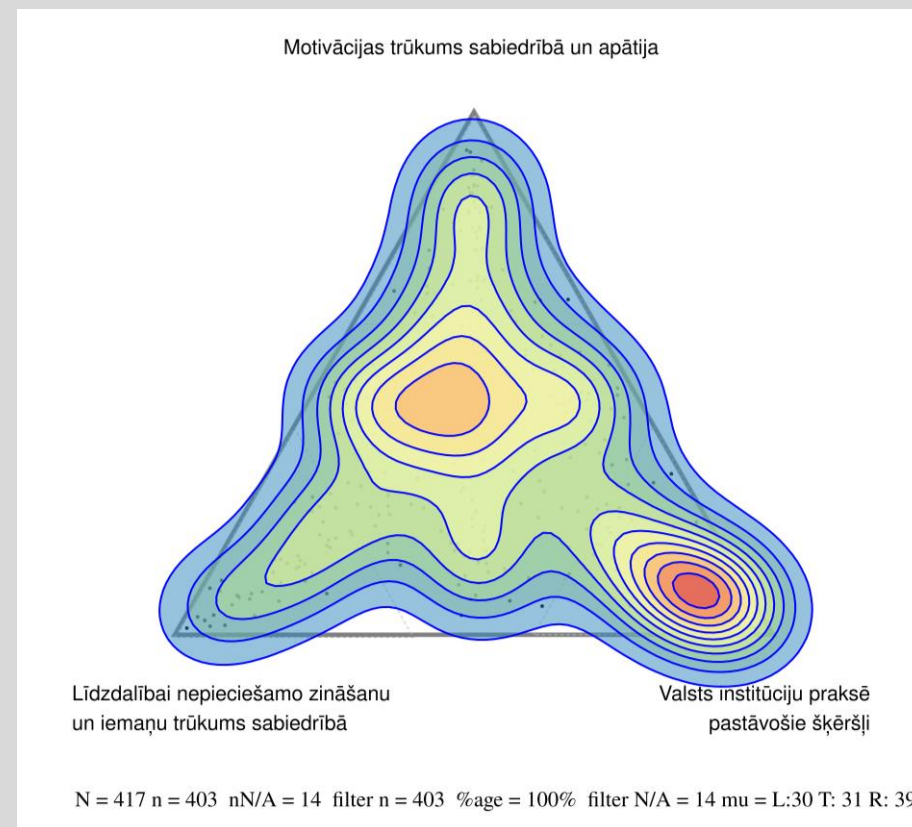
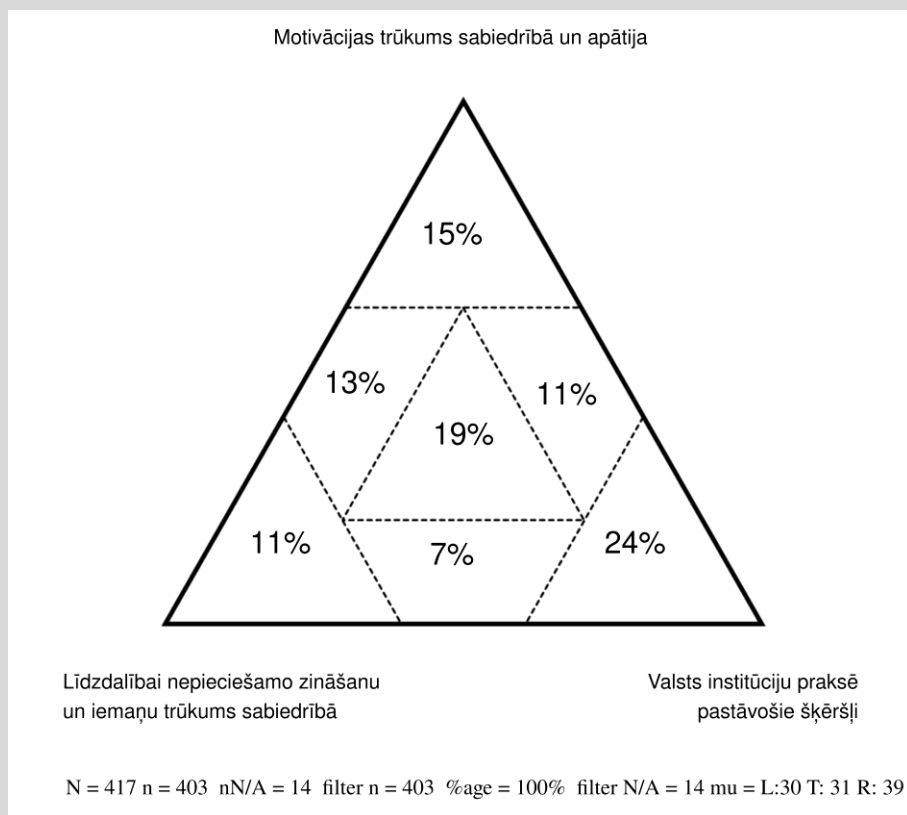

Vēlamais

GALVENIE ŠĶĒRŠĻI LĪDZDALĪBAI

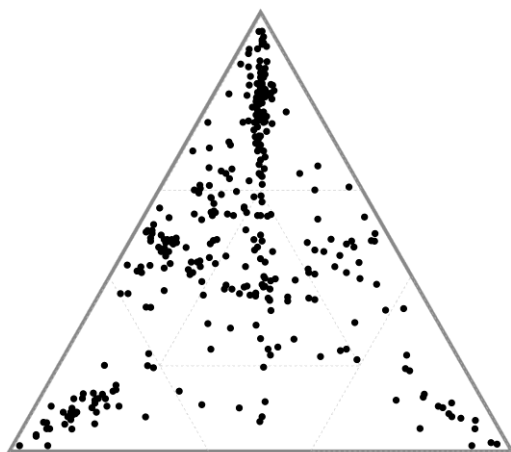
Dalībniekiem tika uzdots jautājums par galvenajiem šķēršļiem līdzdalībai Latvijā. Lai arī uz šo jautājumu nebija viennozīmīgas atbildes, zemāk redzamie dati ilustrē, ka lielākā daļa dalībnieku sliecās domāt, ka pie vainas ir valsts institūciju praksē pārstāvošie šķēršļi.

AUGSTĀKA MOTIVĀCIJA LĪDZDARBOTIES – EKONOMISKI AKTĪVAJĒM IEDZĪVOTĀJĒM

Esmu ekonomiski aktīvs (strādāju)

Apspriešas tēmas nozīmīgums

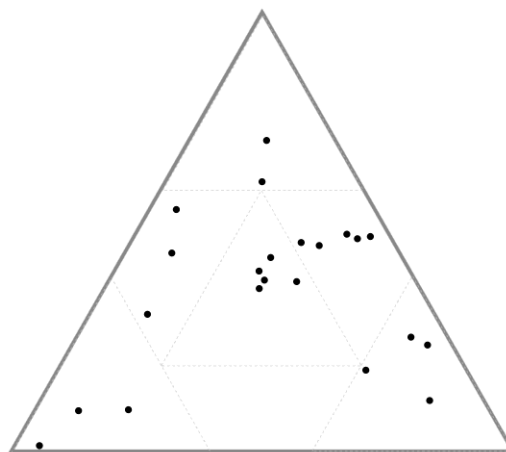
Pilsoniskais pienākums

Patīkama pieredze/sadarbība
ar līdzcilvēkiem

n = 343 nN/A = 29 filter n = 343 %age = 100% filter N/A = 29 mu = L:29 T: 52 R: 18

Neesmu ekonomiski aktīvs (mācos, studēju)

Apspriešas tēmas nozīmīgums

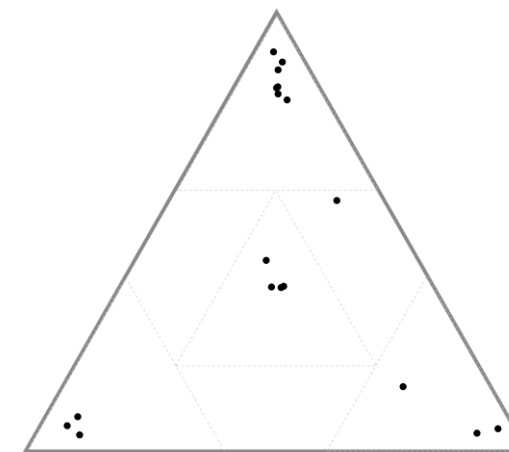
Pilsoniskais pienākums

Patīkama pieredze/sadarbība
ar līdzcilvēkiem

= 22 n = 22 nN/A = 0 filter n = 22 %age = 100% filter N/A = 0 mu = L:32 T: 28 R: 40

Neesmu ekonomiski aktīvs (esmu pensijā)

Apspriešas tēmas nozīmīgums

Pilsoniskais pienākums

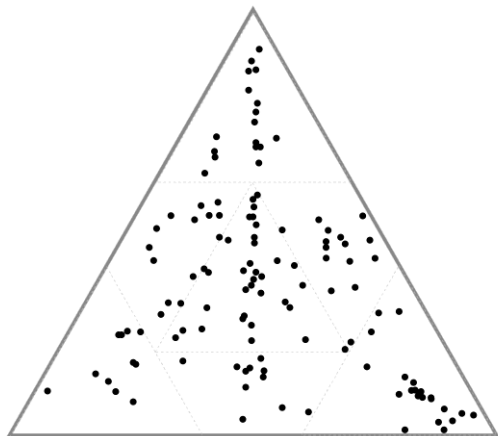
Patīkama pieredze/sadarbība
ar līdzcilvēkiem

= 24 n = 18 nN/A = 6 filter n = 18 %age = 100% filter N/A = 6 mu = L:24 T: 50 R: 26

GALVENIE ŠĶĒRŠĻI LĪDZDALĪBAI: SADALĪJUMS PA VECUMA GRUPĀM

26 - 40 gadi

Motivācijas trūkums sabiedrībā un apātija

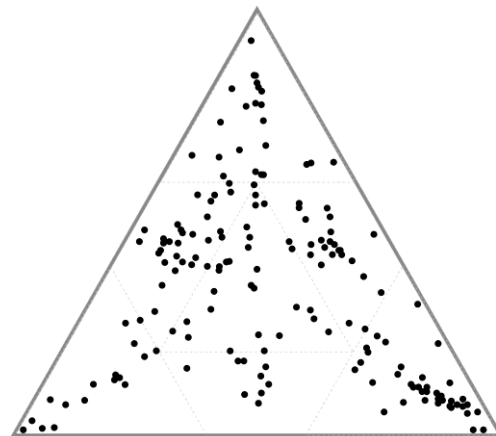
Līdzdalībai nepieciešamo zināšanu
un iemaņu trūkums sabiedrībā

Valsts institūciju praksē
pastāvošie šķēršļi

25 n = 123 nN/A = 2 filter n = 123 %age = 100% filter N/A = 2 mu = L:29 T: 32 R: 39

41 - 55 gadi

Motivācijas trūkums sabiedrībā un apātija

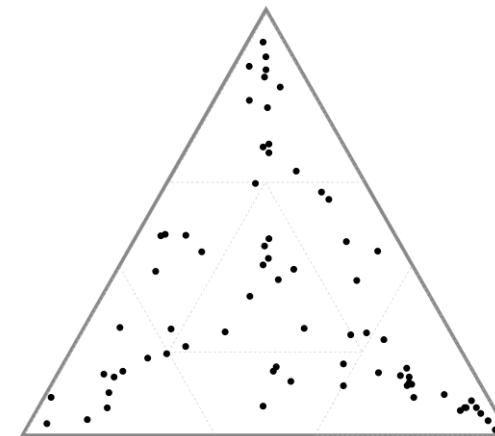
Līdzdalībai nepieciešamo zināšanu
un iemaņu trūkums sabiedrībā

Valsts institūciju praksē
pastāvošie šķēršļi

76 n = 171 nN/A = 5 filter n = 171 %age = 100% filter N/A = 5 mu = L:30 T: 33 R: 37

56 - 65 gadi

Motivācijas trūkums sabiedrībā un apātija

Līdzdalībai nepieciešamo zināšanu
un iemaņu trūkums sabiedrībā

Valsts institūciju praksē
pastāvošie šķēršļi

= 77 n = 71 nN/A = 6 filter n = 71 %age = 100% filter N/A = 6 mu = L:31 T: 30 R: 39

SVARĪGĀKĀS ATZIŅAS

- 72% no dalībniekiem norādīja, ka lēmumu pieņemšanas procesos piedalās 'bieži' vai 'dažreiz'. Tātad pārsvarā aptauju aizpildīja pilsoniski aktīvi Latvijas iedzīvotāji.
- 63% no dalībniekiem informāciju par valsts institūciju darbu iegūst internetā: sociālajos tīklos, interneta ziņu portālos un iestāžu tīmekļvietnēs.
- Lai līdzdarbotos, iedzīvotājus visvairāk motivē apspriestās tēmas nozīmīgums, tomēr arī pilsoniskais pienākums un sadarbība ar līdzcilvēkiem ir svarīgi, lai izlemtu piedalīties.
- Lielākā daļa dalībnieku uzskata, ka lēmumu pieņemšanā sabiedrībai un ekspertiem būtu jāspēlē lielāka loma, nekā tas ir tagad.
- Vislielākais dalībnieku skaits līdzdarbojas, balsojot vēlēšanās un parakstot iniciatīvas ManaBalss portālā.
- Lielākā daļa dalībnieku uzskata, ka aktīva un iekļaujoša līdzdalība lēmumu pieņemšanas procesos Latvijā notiek pārāk reti.
- Lai arī dalībnieki neuzticās līdzcilvēkiem pilnībā, lielākā respondentu daļa vairāk uzticas, nekā neuzticas citiem.
- Aptaujas dalībnieki uzskata, ka svarīgi ir lēmumu pieņemšanā iesaistīt pēc iespējas plašāku sabiedrību, pat, ja tas palēnina lēmuma pieņemšanu.